

news letter

Václav Klaus:
Hold Václavu Havlovi

Rudolf Jindrák:
Patnáct let od
česko-německé
deklarace

Jaroslav Pánek:
Rudolf II. –
400 let od smrti

Stanislav Příbyl:
Recenze – D. Duka:
Tradice, která je
výzvou

Václav Klaus

Vážený pane arcibiskupe, vážená paní Havlová, vážení vzácní hosté z domova i z daleké ciziny,

dovoďte mi, jako prezidentu republiky, který do této funkce nastoupil bezprostředně po Václavu Havlovi, abych této velké osobnosti našich moderních dějin složil jménem České republiky, jejích občanů i jménem svým poslední hold.

Odešel prezident, politik, intelektuál, umělec. Odešel člověk, na kterého budeme vzpomínat s vděkem, úctou a respektem. Připadá mi, že za těch pět dní, které uplynuly od jeho smrti, o něm už bylo řečeno a napsáno snad všechno. Pokoušet se nalézt něco nového a originálního, něco, na co ostatní zapomněli, je asi marné.

Často přitom zaznívalo slovo „odešel“, což mnohým z nás zcela automaticky připomnělo poslední divadelní hru a film Václava Havla „Odcházení“. S Václavem Havlem nepochybně mnohé odchází, ale zároveň mnohé naopak – i díky důslednosti jeho celoživotních postojů – neodchází. Pokusím se proto připomenout to, co neodchází, resp. co by s Václavem Havlem odejít nemělo.

Neodchází myšlenka, že svoboda je hodnotou, které stojí za to přinášet oběti, a že

* Projev prezidenta republiky při smuteční mši ve svatovítské katedrále. Katedrála sv. Víta, Václava a Vojtěcha, Pražský hrad, 23. prosince 2011.

Hold Václavu Havlovi*

za pravdu, je-li o ní člověk přesvědčen, má smysl podstoupit zápas i s osobními riziky.

Odešel prezident, politik, intelektuál, umělec. Odešel člověk, na kterého budeme vzpomínat s vděkem, úctou a respektem.

Neodchází myšlenka, že svoboda je snadné ztratit, když o ni nedostatečně pečujeme a že jediné demokracie umožňuje svobodný život jednotlivce a materiální i duchovní prosperitu země.

Neodchází myšlenka, že lidská existence má svůj transcendentní přesah, s jehož vědomím musíme žít.

Neodchází myšlenka, že svoboda je univerzální princip a že berou-li ji komukoli

a kdekoli, ohrožuje to i svobodu naši.

Neodchází myšlenka, že slovo má nesmírnou sílu, že umí zabít i léčit, uškodit i pomoci, že umí měnit svět.

Neodchází myšlenka, že říkat se mají i nepříjemné pravdy.

Neodchází myšlenka, že menšinový názor nutně není nesprávný a že o něm musíme přemýšlet a diskutovat.

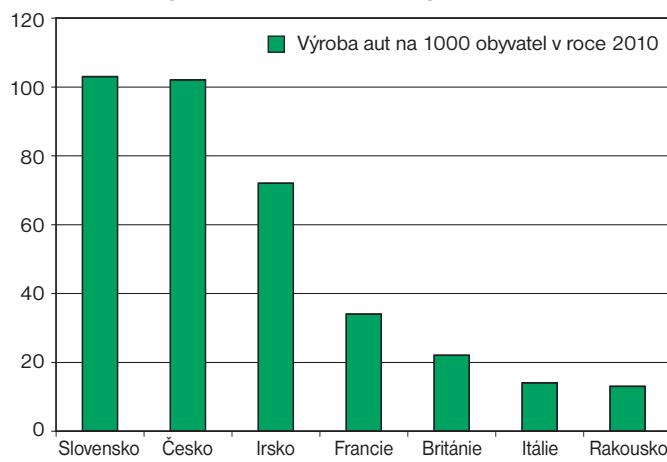
Neodchází myšlenka, že naše republika je naším dílem a že bude taková, jakou ji sami uděláme.

Některým smrtelníkům je dáno, aby myšlenky tohoto významu a velikosti zvedli, uchopili a učinili je svým životem. Václav Havel byl jedním z těch, kterým to dáno bylo.

Nejsme velký národ, a proto ani velkých postav nemáme na rozdávání. Přesto jsme často dopouštěli, aby bylo jejich dílo a odkaz zplošťováno či deformováno a tím znehodnocováno. Věřím, že Václava Havla nic takového nečeká. To už je ale jen a jediné na nás. ■

LEDNOVÝ GRAF CEPU

Výroba aut na obyvatele

Pramen: HN 9. 11. 2011

Patnácté výročí podpisu Česko-německé deklarace

Rudolf Jindrák
velvyslanec ČR v SRN

V lednu 2012 si připomínáme patnácté výročí podpisu česko-německé deklarace – dokumentu, který s ohledem na rozdílný pohled na minulost pomohl nastavit vztahy mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo na principech realismu a zároveň vzájemného respektu a nezpochybnitelně významným způsobem přispěl k intenzivnímu rozvoji česko-německých vztahů. Patnácté výročí podpisu deklarace je dobrou příležitostí k tomu, abychom se ohlédlí za motivy, které v tehdejší době vedly nejvyšší představitele obou zemí k zahájení opravdu nelehkých jednání o jejím obsahu a především abychom zhodnotili přínos deklarace v uplynulém období.

Odvažný počín

Po roce 1989 zesílily ze strany některých zájmových skupin na německé straně snahy o přehodnocování společné česko-německé historie, především období, které následovalo bezprostředně po druhé světové válce. Smlouva o dobrém sousedství mezi ČSFR a SRN z roku 1992 řešení nejcitlivějších otázek pocházejících z minulosti nepřinesla, naopak se ukázalo, že ze strany tehdejší německé politické reprezentace zde nebyla ochota ani vůle v politické a právní rovině učinit pomyslnou čáru za minulostí. I přesto, že mezinárodněprávní uspořádání poválečné Evropy bylo jasně vytyčeno spojenými Postupimskými dohodami, resp. tzv. Převodní smlouvou („2+4“) z roku 1955, hrozilo v první polovině devadesátých let riziko zatížení vzájemných vztahů – a jejich slibného rozvoje – politickým zneužitím minulostních otázek. Za zásadní jsme v té době považovali fakt, aby případ-

né bilaterální spory o těchto otázkách neohrozily integraci ČR do NATO a evropských struktur.

Předsedové obou vlád, premiér Václav Klaus a spolkový kancléř Helmut Kohl, projevili zásadní státnickou zodpovědnost a svojí autoritou, bez ohledu na možné vnitropolitické ztráty, prosadili dokončení jednání a následný podpis deklarace.

Prožitek utrpení a pocity křivdy jsou v česko-německých vztazích na obou stranách historicky hluboce zakořeněné, a proto bylo zřejmé, že je není možné odstranit jednostrannými gesty či jednostrannými prohlášeními. Za nepřijatelnou jsme během přípravy i při samotném jednání o textu deklarace považovali tzv. „evropeizaci“ historie, tj. vytvoření celoevropsky sdíleného pohledu na dvacáté století nebo ještě v horším případě připuštění situace, že by česko-německou debatu mentoroval „někdo z Bruselu“ a vnucoval nám svůj pohled na hodnocení poválečné historie. S tímto prázdňným, neosobním a v konečném důsledku pro nás politicky nebezpečným přístupem by se česká společnost jistě neztotožnila.

Po obtížných přípravných jednáních se oběma stranám podařilo dospět ke konsensu, že možným řešením by mohlo být společné prohlášení – bilaterální deklarace, jejíž vyvážený text, vycházející ze vzájemného respektu a dobré vůle obou stran, by sice konstatoval rozdílný pohled na minulost, ale současně vyjádřil vůli nezatěžovat vzájemné

vztahy politickými a právními otázkami pocházejícími z minulosti a potvrdil prioritní zájem – i přes danou asymetrii mezi ČR a SRN – na kvalitativním a kvantitativním rozvoji vzájemných vztahů.

Od června 1995 do prosince 1996 probíhala intenzivní diplomatická jednání o samotném textu společné deklarace. Zejména německá strana stála pod silným vnitropolitickým tlakem souvisejícím s partikulárními zájmy jednotlivých skupin, ať již šlo o majetkoprávní nároky, nebo snahy těchto skupin o vlastní zviditelnění na úkor dobrých česko-německých vztahů. V rozhodující moment na podzim 1996, kdy hrozilo nebezpečí, že koncept společné deklarace bude opuštěn, však předsedové obou vlád, premiér Václav Klaus a spolkový kancléř Helmut Kohl, projevili zásadní státnickou zodpovědnost a svojí autoritou, bez ohledu na možné vnitropolitické ztráty, prosadili dokončení jednání a následný podpis

deklarace. Význam a dopad deklarace byl posílen následnou ratifikací v parlamentech obou zemí.

Čára za minulostí

Hlavním, oběma stranami akceptovaným principem deklarace se stalo odložení minulostních otázek na vedlejší kolej. Stěžejní pasáž je obsažena v čl. IV: „*Obě strany proto prohlašují, že nebudou zatěžovat své vztahy politickými a právními otázkami pocházejícími z minulosti.*“ I když Helmut Kohl během své návštěvy Prahy v den podpisu deklarace na (předem objednanou?) otázku redaktora Sudetendeutsche Zeitung, tiskového orgánu Sudetoněmeckého krajanského sdružení, uvedl, že majetkoprávní otázky „zůstávají samozřejmě otevřené“, ctily všechny následující spolkové vlády a hlavní politické strany ducha deklarace a její čl. IV a odmítaly a dodnes odmítají politickým způsobem podporovat majetkové nároky odsunutých Němců.

Deklarace tak podstatným

NOVINKA

CEP nabízí sborník č. 94/2011 „**Kůrovcová kalamita – více než spor přírodovědců**“, do něhož přispěli **Tomáš Chalupa, Jan Stráský, Ivan Brezina, Milan Lstibůrek, Tomáš Jirsa, Jiřina Rippelová, Radomír Mrkva, Vladimír Krečmer, Petr Martan, Jiří Mánek, Pavel Drobil, Jiří Hanzlíček, Pavel Kalina, Jitka Marková, Vilém Podrázský, Jiří Štich, Vojtěch Kotecký** a **Tomáš Křištofory**. Editorem je **Marek Loužek**. Předmluvu napsal prezident **Václav Klaus**.

150 stran, 100 Kč.

objednávky na www.cepin.cz

dílem přispěla ke značnému oslabení destruktivních sil v rámci česko-německé relace, zejm. Sudetoněmeckého krajanského sdružení, které postupem času bylo nuceno více méně akceptovat normalizaci vzájemných česko-německých vztahů. K té postupně došlo jak na bilaterální, tak multilaterální úrovni. Konzervativně-liberální spolkový kabinet Helmuta Kohla se stal aktivním obhájcem našeho vstupu do NATO, spolková vláda SPD a Zelených posléze patronem integrace ČR a ostatních zemí střední a východní Evropy do EU.

Hlavním, oběma stranami akceptovaným principem deklarace se stalo odložení minulostních otázek na vedlejší kolej.

Posledním významnějším pokusem zviditelnit „minulostní agendu“ na politické úrovni bylo hlasování poslanců CSU v Evropském parlamentu proti přistoupení ČR do EU. Byť se z dnešního pohledu toto hlasování může neinformovanému pozorovateli zdát bezvýznamným a kontraproduktivním ges-

tem, neměli bychom na ně zapomínat. Na druhou stranu návštěvy Horsta Seehofera, předsedy bavorské zemské vlády a předsedy CSU, v Praze v prosinci 2010 a v listopadu 2011 následně potvrdily

Česko-německé vztahy jsou, bez nadsázky, na nejlepší úrovni ve své novodobé historii.

normalitu vztahů mezi ČR a SRN v jejich celé šíři, v duchu česko-německé deklarace z roku 1997, ke které se Horst Seehofer během prosincové návštěvy v roce 2010 jako první předseda bavorské vlády explicitně přihlásil.

Deklarace obstála i v multilaterálním kontextu. V rámci negociací o vstupu ČR do EU účelově otevřeli „nesmíření“ na německé a rakouské straně otázky minulosti a usilovali o změnu poválečného zákonodárství v ČR. Nicméně bez jakéhokoliv úspěchu. Deklaraci, jako základní dokument a hmatatelný výsledek česko-německých bilaterálních jednání, citují posudky vypracované pro Evropský parlament, posudky Evropské komise i rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve

Štrasburku z roku 2004 ve věci stížnosti vysídlených Němců z Československa na údajně protiprávní konfiskace majetku.

V říjnu 2010 odmítl stížnost vysídlených Němců Výbor OSN pro lidská práva v Ženevě. Podobně jako v bilaterálním kontextu je – z mého pohledu – důležité, že spolková vláda, díky existenci deklarace, odmítla diplomatickou pomoc i těmto stěžovatelům, ať již ve vztahu k jejich majetkoprávním nárokům, nebo k nárokům na rehabilitaci – od které si někteří slibují právě revizi poválečného zákonodárství a konfiskací majetku. Individuální snahy o zneužití společných hodnot, sociálních a menšinových práv kodifikovaných v primárním právu EU v souvislosti s domnělými majetkovými nároky vysídlených Němců však nemůžeme do budoucna vyloučit a je nutné se jim právní i politickou cestou i nadále důsledně bránit.

Významný dokument

Česko-německé vztahy jsou, bez nadsázky, na nejlepší úrovni ve své novodobé historii. Vzájemný obchod, kulturní a mezilidské vztahy

se dynamicky rozvíjejí nezávisle na státní moci. SRN je pro Českou republiku s odstupem nejvýznamnějším obchodním partnerem, pro německou ekonomiku je ČR z hlediska obchodních vztahů důležitým státem na srovnatelné úrovni např. se Španělskem. Mezivládní dialog je věcný a velmi intenzivní na všech úrovních. Hlavní důraz je kladen na posílení konkurenceschopnosti obou ekonomik, mj. na spolupráci v oblasti energetiky a dopravy.

Stále důležitější roli však hraje také agenda EU, která výrazně zasahuje i do bilaterálních vztahů mezi ČR a SRN. Otázky minulosti jsou diskutovány a zpracovávány na akademické, odborné a kulturní půdě, a to ve snaze držet se ducha česko-německé deklarace, která k této formě dialogu poskytla rámec a pro českou i německou politickou reprezentaci vymezila hranici, kterou nesmíme překročit. Současně není možné připustit jakoukoliv formu dodatečné interpretace tohoto významného dokumentu, jehož patnácté výročí podpisu si právě v těchto dnech připomínáme. ■

NABÍZÍME

CEP nabízí sborník číslo 93/2011 „11. září 2001 – deset let poté“, do něhož přispěli Ladislav Jakl, Jan Eichler, Roman Joch, Oldřich Bureš, Petr Robejšek, Benjamin Kuras, Pavel Kohout, Patrick Bernau, Marek Loužek, Petr Vilímek, Miroslav Mareš, Eva Duřpektová, Václav Lavička, Lubomír Heger a Dominik Stroukal. Editorem sborníku je Marek Loužek. Předmluvu napsal prezident Václav Klaus.

130 stran, 100 Kč.

Centrum pro ekonomiku a politiku nabízí sborník č. 90/2011 „Evropská unie v pasti centralizace“, do něhož přispěli Tomáš Břicháček, Lukáš Petřík, Alexandr Tomský, Václav Klaus, Benjamin Kuras, Doug Bandow, Miloslav Bednář, Petr Mach, Jan Skopeček, Mojmír Hampl, Martin Slaný, Ivo Strejček, Lukáš Kovanda, Ondřej Krutílek a Dušan Šrámek. Editorem je Marek Loužek. Předmluvu napsal prezident Václav Klaus.

116 stran, 100 Kč.

objednávky na www.cepin.cz, tel. 222 814 666, e-mail: cep@cepin.cz

Rudolf II. – 400 let od smrti

Jaroslav Pánek
místopředseda Akademie věd ČR

Průčelí Národního muzea v Praze vypovídá o tom, které panovníky přijal obrozený český národ za „své“. Byli to tři králové ze čtyř velkých dynastií, jež vládly našemu státu – Přemyslovec Václav II., Lucemburk Karel IV. a Habsburk Rudolf II., zatímco na Jagellonce se už nedostalo. Vyhradit trvalé místo mezi nejvýznamnějšími představiteli české kultury jednomu z příslušníků tehdy stále ještě vládnoucí habsburské dynastie zůstávalo na konci 19. století politickou nezbytností, ale výběr „saturnského císaře“ už tak samozřejmý nebyl. Vždyť nešlo ani o zakladatele monarchie, ani o Habsburka zvláště úspěšného, spíše o postavu budící rozpaky. Ostatně někteří teh-

dejší historici soudili, že to byl šílenec na trůně, jehož panování skončilo naprostou katastrofou. Ale české prostředí v něm vidělo na prvním místě jediného Habsburka, který dal přednost Praze před Vídní a trvale sídlil v Českém království.

Po většinu života si Rudolf II. počínal ocelku prozíravě a projevoval schopnost kompromisu.

Moderní historiografii už zemské a národnostní preference kosmopolitního vládce tolik nezajímaly, neboť obrátila pozornost jiným směrem. Všimla si kulturního prostředí rudolfínské Prahy, její úžasné přitažlivosti

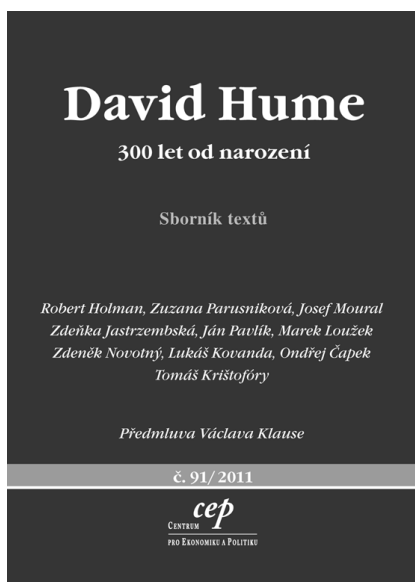
pro umělce a učence z celé Evropy a děl, která vytvořili Hans von Aachen, Giuseppe Arcimboldo, Egidius Sadeler, Bartholomaeus Spranger či Adriaen de Vries, ale také Tadeáš Hájek z Hájku, Tycho Brahe, Johannes Kepler a mnozí jiní. Vynikající britský historik Robert Evans ve své epochální knize *Rudolf II and His World* z roku 1973 znovu objevil a originálním způsobem interpretoval Rudolfův manýristický svět a dal tím podnět k všestrannému zkoumání rudolfínské kultury jako jedné z velkých epoch evropských dějin. Rudolf II. se stal pojmem a badatelskou výzvou pro celý euroamerický prostor. Kým vlastně byl ten podivný panovník, ten náruživý sběratel a vznětlivý samotář, usdlý na Pražském hradě?

Pán střední Evropy

Dnes bychom možná řekli, že to byl muž, který se minul povoláním. Kdyby se byl narodil jako některý z mladších

synů císaře Maxmiliána II., mohl se v klidu věnovat svým intelektuálním, sběratelským a mecenášským zálibám. Avšak Rudolf byl od první chvíle, od 18. července 1552, kdy ve Vídni spatřil světlo světa, předurčen k vládnutí. Výchova na dvoře španělského krále Filipa II., habsburského strýce a vládce světové koloniální říše, mu vstúpila nekompromisní katolicismus a představu o vlastní nebeťčné vznešenosti. Když po smrti svého otce v říjnu 1576 převzal císařskou, českou a uherskou korunu, stal se formálním pánem velké části střední Evropy. Ve skutečnosti se však jeho přímá moc omezovala na země České koruny a na malou část Uher (většinu Svatoštěpánské koruny totiž zabrali Turci), zatímco v rakouských dědičných zemích vládli jeho příbuzní a vlastní jádro Svaté říše římské si už dávno rozdělila mocná teritoriální knížata. Navíc byla Rudolfova doména vy-

NABÍZÍME

CEP nabízí sborník č. 91/2011 „David Hume – 300 let od narození“, do něhož přispěli **Robert Holman, Zuzana Parusniková, Josef Moural, Zdeňka Jastrzemsbá, Ján Pavlík, Marek Loužek** (editor sborníku), **Zdeněk Novotný, Lukáš Kovanda, Ondřej Čapek** a **Tomáš Křištofory**. V příloze jsou ukázky z díla **Davida Huma**. Předmluvu ke sborníku napsal prezident **Václav Klaus**.

146 stran, 100 Kč.

CEP nabízí sborník č. 92/2011 „Viktor Dyk – osmdesát let od smrti“, do něhož přispěli **Robert Kvaček, Josef Tomeš, Jaroslav Med, Jiří Brabec, Libuše Benešová, Jan Kopal, Jaroslava Honcová-Libická, Lukáš Petřík, Jan Hübsch, Radim Panenka** a **František Čanda**. V příloze najde čtenář ukázky z díla **Viktora Dyka**. Editorem je **Marek Loužek**. Předmluvu napsal prezident **Václav Klaus**.

126 stran, 100 Kč.

objednávky na www.cep.in.cz, tel. 222 814 666, e-mail: cep@cep.in.cz

stavena nekonečným válkám s rozpínavým osmanským impériem a vnitřním otrěsům, které umocňovala řevnivost mezi Habsburky.

Poslední pražský pohřeb českého krále nesl všechny rysy tragiky, jež rozvrácená habsburská dynastie onášela do neklidné střední Evropy. Stačilo pouhých šest roků, aby napětí vyústilo do velké evropské katastrofy zvané třicetiletá válka.

Rozhodnutí Rudolfa II. pro Prahu nebylo nahodilé a nebylo vyvoláno jen trvalým nátlakem českých stavů, ale vyplynulo ze střízlivé úvahy – na rozdíl od Vídně, ležící nedaleko tureckého pomezí, byla Praha mnohem bezpečnější, větší a pohodlnější, navíc odtud bylo podstatně blíže do německých oblastí Svaté říše římské, nad nimiž si měl císař zachovávat prestižně cennou, byť obsahově vyprázdněnou nejvyšší auto-

ritu. České stavy roku 1583 ochotně povolily daň na přestavbu Pražského hradu, aby se mohl proměnit v důstojnou císařskou rezidenci, v oprávněné naději, že v nové sídelní konstelaci vzroste jejich podíl na ovládnání střeoevropské habsburské monarchie. Naproti tomu se čeští šlechtici nedočkali toho, že by se císař důkladně naučil česky a kulturně splynul s domácími prostředím. Rudolf zůstal kosmopolitou německého a španělského jazyka, který k sobě jako magnet přitahoval cizince, ale nikdy docela nesplynul s hostitelským prostředím.

Muž kompromisu

Jako politik, který musel řešit řadu vnitřních i mezinárodně politických krizí, vykazoval Rudolf II. zřetelnou intelektuální koncepci, která spojila inspirační zdroje dvojího druhu – jednak představu bigotních španělských Habsburků o soustavném tlaku na evangelíky, modifikovanou ve smyslu střízlivější, střeoevropským poměrům lépe odpovídající

vládní praxe Rudolfova děda Ferdinanda I.; jednak kompromisní přístup k obtížně zvládnutelným problémům, jehož užíval jeho váhavý otec Maxmilián II. Byla to politická koncepce, vycházející ze dvou center evropské katolické politiky, koncepce, jež vykazovala silnou kontinuitu a sledovala dlouhodobý cíl – prosadit rekatolizaci i v reformovaných částech Evropy a vytlačit stavovský vliv z centrální politiky ve prospěch silné, pokud možno neomezené moci panovníka.

Po většinu života si Rudolf II. počínal vcelku prozíravě a projevoval schopnost kompromisu. I když dokázal tvrdě trestat své odpůrce vězením a konfiskacemi majetku, vyhýbal se popravám politických nepřátel, což v době rozbouraných konfesijně politických válek nebylo nijak samozřejmé. Jeho váhavost odrážela mnohdy snahu nevyhrocovat konflikty, ale vyčkat na vhodnou chvíli, kdy bude možné dosáhnout žádoucího výsledku

za příznivějších okolností. Praktickou činnost vládců však komplikovala nevyvážená osobní situace – císař se odmítal oženit a zajistit dědice (ač se svými metresami měl několik levobočků), ale zároveň nepřipouštěl jakékoli zásahy svých sourozenců do zabezpečení dynastické kontinuity. V tom se již projevoval postupně se zhoršující psychický stav, dobově zvaný melancholie, přecházející v maniodepresivní psychózu.

V nové optice se začala jevit rudolfínská doba jako zlatý věk svobody.

Péče o nesmírně bohaté sbírky, sahající od Dürerových, Tizianových a Breughelových obrazů až po vzácné minerály a přesné měřicí přístroje, zájem o alchymii a okultní nauky, stejně jako rozmluvy s umělci a učenci přinášely císaři uklidnění, kdežto narůstající konflikty s příbuznými a s opozičními stavovskými předáky v něm v posledních letech života vyvolávaly skleslou

NABÍZÍME

CEP nabízí sborník číslo 85/2010 „**Trianonská smlouva – devadesát let poté**“, do něhož přispěli **Jindřich Dejmek, Jan Koukal, Jiří Němec, Štefan Šutaj, Jiří Weigl, Oskar Krejčí, Ignác Romsics, Eva Irmanová, Jan Sechter a Martin Ehl**. V přílohách najde čtenář mírové smlouvy s Maďarskem po první a druhé světové válce. Editory sborníku jsou **Marek Loužek a Jindřich Dejmek**. Předmluvu napsal prezident **Václav Klaus**.

Cena: 100 Kč, 198 stran.

CEP nabízí sborník číslo 87/2011 „**Karel Kramář – 150 let od narození**“, do něhož přispěli **Robert Kvaček, Jana Čechurová, Stanislav Balík, Martina Lustigová, Petr Zidek, Jindřich Dejmek, Ilona Bažantová, Lukáš Petřík, Ladislav Mrklas a Jan Kopal**. V přílohách najdete Kramářův projev v NS z 14. 11. 1918, projev v PS z 10. 2. 1931 a závěr knihy „**Ruská krize**“ (1921). Editorem sborníku je **Marek Loužek**. Předmluvu napsal prezident **Václav Klaus**.

Cena: 100 Kč, 165 stran.

objednávky na www.cepin.cz, tel. 222 814 666, e-mail: cep@cepin.cz

náladu či naopak zuřivost. Pak se uzavíral do soukromí, nápadně zanedbával vladařské povinnosti a nakonec v pokročilém stadiu duševní choroby jednal naprosto iracionálně. Když ho roku 1609 stavovská opozice donutila podepsat Majestát na náboženskou svobodu, nepřijal to jako východisko z vyhrčené krize, nýbrž jako osobní ponížení, za něž se hodlal pomstít všemi dostupnými prostředky.

Sázka na dobrodružného bratrance, pasovského biskupa Leopolda, byla nejhorším Rudolfovým tahem na středoevropské politické šachovnici. V době, kdy už ho mladší bratr Matyáš připravil o vládu v Rakousích, v Uhrách i na Moravě, umožnil Rudolf II. Leopoldově desetitisícové armádě, aby vpadla do Čech, ovládla jejich jižní polovinu a ve jménu císaře obsadila i levobřežní část Prahy. Snaha pomstít se ctižádostivému bratrovi a české opozici spiknutím a válkou proti vlastní zemi, to už byl projev chorého mozku panovníka, který ztratil schopnost vládnout či jen střízlivě zvážit vlastní omezené možnosti. Porážka mu pak nepřinesla jen vynucenou abdikaci na český královský trůn, ale také hluboký pád mocenský i lidský.

Zlatý věk svobody

Oč více Rudolf II. toužil po světové slávě a po všemožném malířském a sochařském zobrazování svého – nikdy neprokázaného – heroismu, o to smutnější nádech měl závěr jeho pozemské pouti. Nebylo dost na porážce vlastním bratrem a na šíleném útoku proti zemi, která mu jediná poskytovala skutečnou mocenskou oporu. Musel se potupně vzdát veškeré moci a umíral ve strašných bolestech, v nichž se sečetly všechny hříchy jeho neuspořádaného života. Tělo nahlodané terciární syfilidou, tuberkulózou, vodnatelností a neléčitelnými abscesy na nohou se takřka rozložilo ještě zaživa. Rudolf II. se naposledy probíral z mrákot ráno 20. ledna 1612 a krátce nato zemřel.

Dokonce ani veřejná pitva zuboženého císařova těla se neobešla bez skandálu, neboť jeden z jeho nepřátel vzal do ruky panovníkovo srdce a se slovy, že toto je odplata za příkoří spáchaná na jeho rodu, je stiskl tak, že z něho stříkala krev. Dlouho odkládané uložení ostatků do hrobky v katedrále sv. Víta se konalo 1. října 1612 způsobem, jež současníci označili za „mizerný“, ostatně se ho nezúčastnil ani císařův bratr a následník Matyáš.

Poslední pražský pohřeb českého krále nesl všechny rysy tragiky, jež rozvrácená habsburská dynastie vnášela do neklidné střední Evropy. Stačilo pouhých šest roků, aby napětí vyústilo do velké evropské katastrofy zvané třicetiletá válka.

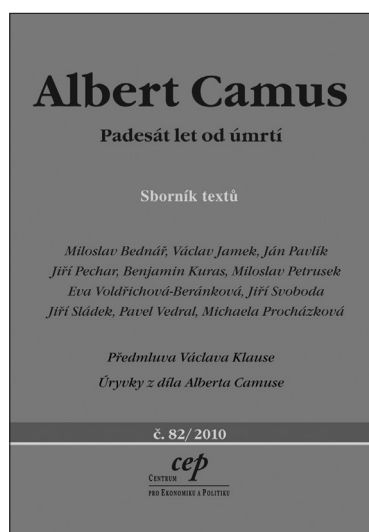
Pokud tento přecitlivělý člověk nemůže kritického pozorovatele nadchnout v roli státníka, pak jako mecenáš si zaslouží obdiv.

Paradoxně právě tato nekonečná válka a její mentální důsledky zahájily „druhý“, lepší život Rudolfa II. Tehdejší běsnění překrylo rozpory předchozí – přece jen převážně mírové – vlády a umožnilo spojit s osobou panovníka všechny příznivější stránky jeho doby. Katolíci oceňovali Rudolfa, kdežto evangelíci s ním v exilu spojili náboženskou svobodu a slavný Majestát z roku 1609, ačkoli ho císař tolik nenáviděl. V nové optice se začala jevit rudolfínská doba jako zlatý věk svobody a její pozdní obdivovatelé navazovali na slova básně Šimona Lomnického z Budče, který si krátce po panovníkově skonu zaver-

šoval: „může se do kronik klásti, / že byl otec vlasti / a milovník vždy našeho / národu českého“. Pokořený Rudolf II. tak už v roce 1612 vstoupil do českého panteonu a zůstal v něm jako jediný domněle zčeštěný Habsburk až do současnosti.

Mýtický obraz tolerantního panovníka se hodně liší od skutečné vládní činnosti vladaře s jasnými rekatolizačními záměry. Do jisté míry však vystihuje skutečnost, že Rudolf II. jako intelektuál byl schopen překonat bariéry své konfese a že je nevnášel do svého – od politiky odtrženého – magického univerza. Právě v něm se projevil jako mimořádná postava na trůnu. Neboť Rudolf II. jako mecenáš opravdu dokázal spojovat nadané lidi z celé Evropy, aby na jeho pražském dvoře vytvářeli velké umění a vědecká díla převratného významu. Pokud tento přecitlivělý člověk nemůže kritického pozorovatele nadchnout v roli státníka, pak jako mecenáš si zaslouží obdiv. V pražském rudolfínském okruhu vznikla díla trvalé hodnoty, která sice byla v poryvech času rozchváčena a roznesena do světa, ale jež patří ke kulturnímu dědictví lidstva. ■

NABÍZÍME

la Alberta Camuse. Editorem sborníku je **Marek Loužek**. Předmluvu napsal prezident **Václav Klaus**.

Cena: 70 Kč, 142 stran.

druhé světové války. Předmluvu ke sborníku napsal **Václav Klaus**. Editorem sborníku je **Marek Loužek**.

Cena: 70 Kč, rozsah: 108 stran.

objednávky na www.cep.in.cz, tel. 222 814 666, e-mail: cep@cep.in.cz

ZPRÁVA ZE SEMINÁŘE

Koncept občanské společnosti – nepřítel svobodného občana?

V úterý 6. prosince 2011 uspořádalo Centrum pro ekonomiku a politiku seminář „Koncept občanské společnosti – nepřítel svobodného občana?“ Na panelu, který moderoval Jan Skopeček, vystoupili tajemník prezidenta republiky Ladislav Jakl, profesor politologie Fakulty sociálních věd UK a bývalý rektor CEVROinstitutu Miroslav Novák, ředitel Institutu sv. Josefa Michal Semín a bývalý senátor a poslanec Evropského parlamentu Vladimír Železný.

Ladislav Jakl upozornil, že chaos kolem pojmu „občanská společnost“ je nikoli projevem nedostatečného utřídění pojmů, ale spíše důsledkem dlouhodobé cílevědomé propagandy. Koncept občanské společnosti vyložil jako korporativistický. Korporativistický model státu je polemikou s liberální demokracií, tržním hospodářstvím a individuální svobodou. V korporativismu (který je blízký italskému fašismu) korporace ovládají stát, zájmové skupiny si rozparcelují stát, kdy stát prosazuje do života běžného občana. Podle Jakla zájmové skupiny jsou vynalézavé při šíření propagandy, která má jejich parciální zájmy prezentovat jako zájem veřejný. Prostřednictvím zdánlivého tlaku na „poobčanštění“ státu prosazuje naopak sám stát a jeho atributy i do oblastí, kvůli kterým nebyl vytvořen. Toto prosakování je nebezpečnější než samotné rozpínání státu.

Miroslav Novák vysvětlil, že úkolem specialistů na sociální vědy je analyzovat pojmy a snížit možná nedorozumění. Pojem občanská společnost jsou podobně jako pojem ideologie či pluralismus poměrně kontroverzní. Ernest Gellner v knize „Podmínky svobody, občanská společnost a její rivalo-

vé“ ukázal, že idea občanské společnosti je živá poměrně nedávno, dříve se jí zabývali jen specialisté na politickou filozofii. Nedostatek občanské společnosti cítily hlavně komunistické země, režim přesto občanskou společnost nikdy nezlikvidoval. Ve veřejné debatě spolu soupeří dvě pojetí politiky: politika jako svobodná soutěž politických stran, nebo politika jako „něco víc“, jako správa věcí veřejných, na niž se účastní právě občanská společnost. Politické strany však nejsou zatuchlé byrokratické organizace, ale vznikají spontánně. Klást proti sobě občanskou společnost a politické strany je podle Nováka omyl, jde o sterilní konflikt.

Michal Semín ukázal, že v české politologické hantýrce se ujal pojem občanské společnosti jako určité protiváhy státu. Veškeré snahy o podíl na politickém rozhodování, jež nejsou výsledkem transparentního pověření, jsou však nelegitimní. Chtějí-li mít protagonisté falešně pojeté občanské společnosti podíl na řízení státu jinak, než na základě oprávnění vzešlého z voleb, pak se dopouštějí vůči demokratickému státu neoprávněného násilí. Z řad stoupců konceptu občanské společnosti se rekrutují největší propagátoři politické integrace na kontinentální a planetární úrovni. Koncept občanské společnosti, spočívající v podílení se osob či organizací bez demokratického mandátu na občanské autoritě a řízení státu, je proto třeba v zájmu uchování spravedlivého řádu ve společnosti, zahrnujícího i oprávněné občanské svobody, jakož i zastupitelské formy státního zřízení, jednoznačně odmítnout.

Vladimír Železný varoval, že pojem občanské společnosti podobně jako

veřejnosti je mlhavý, ale neobyčejně působivý. Občanská společnost se stala populární právě dnes, protože existuje objednávka ze strany EU. Jako europoslanec Vladimír Železný zažil, jak se rozdělují dotace pro „občanskou společnost“. V EU rozhodují nevolení úředníci, kteří se zaštiťují občanskou společností. Finanční krize je záminkou pro centralizaci, přenášeni dalších pravomocí z národních států do Bruselu. Občanská společnost je spásný pojem vyjadřující aktivní právo veřejnosti spolurozhodovat. Do „občanské společnosti“ teče neuvěřitelné množství prostředků. Občanská společnost představuje protiváhu vládě zvolené na národní úrovni. Veřejnost si nárokuje, aby se spolupodílela na rozhodování. Občanská společnost není doplňkem k demokracii, ale paralelní strukturou, která je tvrdě konkurenční. Je paradoxní, že moderní demokratický stát dotuje aktivity, které ho podkopávají.

V diskusi poslanec Hynek Fajmon upozornil, že občanská společnost už vládne nad Evropou. Komise neposílá své předpisy k připomín-

kování národním vládám či parlamentům, ale právě občanské společnosti. Např. žárovky byly zakázány právě tak, že Komise vyhověla přání ekologů. Jan Skopeček nastolil otázku, zda lze pojem občanské společnosti používat hodnotově neutrálně. Radim Panenka varoval před tajnými seskupeními mocných ovlivňujících světové záležitosti.

Ladislav Jakl vysvětlil, že občanská společnost není hodnotově neutrální pojem. Občanská společnost je ideologický nástroj kolektivistické doktríny. Miroslav Novák neodmítá pojem občanské společnosti jako takový, chápe ji však jako doplněk ke státu, nikoli jako náhražku či alternativu k demokratické politice. Michal Semín ukázal, že globální vládu hodlal budovat bývalý prezident Václav Havel, který dokonce navrhl druhou komoru Valného shromáždění OSN jako komoru neziskových organizací. Vladimír Železný kritizoval státní převrat: EU přebírá moc do struktur, které nemají mandát. Mezi neziskovými sdruženími a Evropskou komisí existuje nebezpečná symbióza zájmů. *ML*

Předplatné na rok 2012

Předplatné zahrnuje pravidelný newsletter, sborníky a ostatní publikace, pozvánky na semináře.

Základní cena předplatného činí 660 Kč.
Studentské předplatné 330 Kč.

cep
CENTRUM
PRO EKONOMIKU A POLITIKU

www.cep.in.cz

RECENZE – DOMINIK DUKA: TRADICE, KTERÁ JE VÝZVOU

Stanislav Příbýl
katolický duchovní

Nakladatelství Portál vydalo roku 2011 knihu rozhovorů s pražským arcibiskupem a kardinálem Dominikem Dukou, které s ním vedli Tomasz Dostatni a Jaroslav Šubrt. Samotný název publikace prozrazuje, že nosným tématem rozhovorů je právě pojem tradice. Ten má sice rovněž svůj teologický smysl, avšak arcibiskup se ve svých úvahách obírá spíše českými tradicemi národními a duchovními. Tazatelům se přímo nabízel srovnání arcibiskupova pohledu s programovým esejem exilového teologa Karla Skalického o filozofii českých dějin, který průlomovým způsobem zachycuje dynamiku tradic cyrilometodějské, svatováclavské a husitsko-bratrské.

Národní tradice

Arcibiskup na rozdíl od Skalického těsněji spájí dvě tradice: „Proto se domnívám, že například Palladium země české jako křesťnů dar svatého Metoděje svate Ludmily je vlastně to, co spojuje dvě velké historické epochy“ (s. 16–17). Ohledně třetí z tradic užívá navíc distinkce mezi tradicemi „husovskou“ a „husitskou“. Husitství uvedlo naše země do izolace a sám Hus byl součástí širšího u nás tehdy působícího reformního proudu, nikoli jeho jediným představitelem. Uškodilo mu následné vytržení z dobového kontextu: „Různé ideové a názorové proudy si pak přizpůsobovaly Husovu postavu ke svým účelům a potřebám a výklady jeho příběhu nezdědka podléhaly ideologickým deformacím“ (s. 18). Období, která naopak národní tradice nejvíce podlamovala, jsou dvě: josefínská doba a komunistická totalita.

O co jde arcibiskupovi nejvíce, je ukázat tvůrčí sepětí církve s českým národem.

Pod zorným úhlem této ideje je možno knihu číst téměř jako „důvodovou zprávu“ k jeho dohodě s prezidentem republiky o společné správě katedrály sv. Víta: „Koneckonců i spor o Svatovítskou katedrálu byl markantním důkazem, že v povědomí naší společnosti existuje spojení náboženské a historické tradice jako mocný faktor, který nebyl formulován, a vlastně až v okamžiku diskuse o katedrále se ukázalo, že katedrála je „naše“, tj. že to jsou naše dějiny“ (s. 12).

Polistopadové spory

Polistopadové tápání přivádělo církev zbytečně vyostřovanými spory do pozice subjektu, který se proti státu hlasně vymezuje, čemuž odpovídala také mentalita mnoha katolíků, kteří demokraticky reprezentovaný stát nepovažovali za svůj, protože církev podle nich nebyla náležitě doceněna. Čeští křesťané by se však již konečně měli „zbavovat bolestivé mentality „My jsme tolik trpěli, a proto nás všichni musí respektovat, musí nám dávat přednost““ (s. 169). Pražský Hrad jako společné sídlo panovníků a arcibiskupů přímo symbolizuje náležitou svornost: „Myslím, že největší symbiózu církve a státu najdeme ve dvou městech: v Praze a Krakově, kde byly katedrály součástí hradního areálu panovníka“ (s. 25).

Také dosavadní trend, kdy jediným politickým subjektem, který opět četní katolíci považovali za „svůj“, byla pouze lidová strana, se podle Duky již mění. Arcibiskup odhaluje také původní mentalitu katolíka za první republiky: „Lidová strana – to je katolická církev. Vyčítal si, že není dobrý katolík, protože nevolil lidovou stranu. V posledních dvaceti letech se to sice mění,

ale tyto resentimenty zde jsou dodnes“ (s. 38). Arcibiskup navíc ukazuje, že již v době první republiky došlo k daleko intenzivnějším sblížením mezi církví a představiteli demokratického státu.

Arcibiskup si je vědom nebezpečí levicového intelektuálové.

I zde je neopominutelná symbolika katedrály: „Dostavba katedrály svatého Víta byla spojena s proroctvím o obnově svobody a suverenity a prezident Masaryk se při její dostavbě stal aktivním činitelem“ (s. 39). V polovině třicátých let byla dříve „austrokatolická“ církev definitivně přijata: „Na prvním celostátním Katolickém sjezdu v létě 1935 také zazněla jasná podpora československému státnímu vedení a od té doby nebyla církev brána jako cizorodé těleso ve státě“ (s. 42). Obě totality vtáhly u nás církev do víru ještě daleko dramatičtějších událostí, než si bylo možno představit v době první republiky, a církev se za těchto okolností ještě více sblížila se společností: „Rokem 1950 vrcholila perzekuce církve. Byla odstraněna hierarchie, násilně uzavřeny mužské a později ženské kláštery. Církev byla v té době chápána jednoznačně jako součást demokratické opozice vůči komunistickému režimu“ (s. 87).

České dějiny

Čím pokračují rozhovory dále, tím více je čtenář vtahován nejen do českých dějin, nýbrž i do osobního života současného pražského arcibiskupa. Provází nás léty šedesátými, která pro církev zdaleka nebyla oněmi „zlatými šedesátými“, jestliže půl roku po Novotného amnestii již došlo k dalším proticírkevním procesům (s. 89). Poutavé jsou pak arcibiskupovy osobní zážitky z roku 1968, z podzemního budování dominikánského řádu, z obnovy řeholního a církevního života po roce 1989 a nakonec i jeho

reflexe vlastní biskupské a arcibiskupské pastorace.

Některé Dukovy postoje jsou trvale nosné a ne každému zcela jasné: „Měl jsem zásadu, že v podzemí je třeba pracovat ne bojem, ale prací“ (s. 85). V rozhovorech také nechybí zmínky o určitých aktivitách Tomáše Halíka v podzemní církvi, avšak na příkladu mučednictví kněze, jež se stal obětí komunistické totality, vytyčuje arcibiskup zcela neelitářský obraz kněžství, Halíkova pohledu tak vzdálený: „Případ faráře Toufara podle mého soudu říká dnešním kněžím: „Žádná farnost není tak malá a bezvýznamná, aby se nemohla stát rozhodujícím místem pro život církve, či dokonce národa. Rovněž tak žádný kněz není zbytečný a bezvýznamný““ (s. 163).

Arcibiskup si je také vědom nebezpečí levicového intelektuálové, které se již za první republiky do církve vloudilo: „Také katolická inteligence, básníci a spisovatelé, se velmi často ve svých názorech identifikovala pohledy levicových intelektuálů. Jejich kritika buržoazie a sociálních poměrů se od té levicové příliš nelišila“ (s. 63). Šokující je ovšem osobní zážitek, který měl Duka na generální kapitule dominikánů v USA krátce po listopadu: „Svedl jsem tam velký boj s brazilským provinciálem o teologii osvobození. Část dominikánů navrhovala kardinála Manninga na Nobelovu cenu míru kvůli velmi vstřícnému dopisu, který napsal Fidelu Castrovi. Nazval jsem tento dopis rouháním. Část kapituly se mi vysmála“ (s. 146–147).

Je vidět, jak sebezničující levicové iluze oslepují racionalitu i věřících lidí, kteří před sebou vidí živé svědky církve, právě osvobozené od levicové totality. V rozhovorech s arcibiskupem Dukou se tak dozvídáme nejen to, jak důmyslně církev u nás totalitu překonala, ale také jak hloupě se chce jinde o svoji svobodu nepoučitelně připravovat. ■